

Edda

Armoryka

E D D A

C Z Y L I

KSIEGA RELIGII DAWNYCH

SKANDYNAWII MIESZKAŃCÓW

Omnes scierunt numinum prae-
sentiam. *Phaedr. L.IV. fab. 23.*

W W I Ł N I E

AKŁADEM I DRUKIEM JÓZEF A ZAWADZKIEGO
AKADEMII ZWYCZAYNEGO DRUKARZA.

K 1807.

Znaiomé są światu całému Mythy Greckie, a) które z rozniesionym po Europie gustém tego narodu, stały się sprężyną do podniesienia tylu geniuszów, i twórczych dowcipów. Lecz iak Grecy mieli swoje Mythy, tak i inné narody podobnie przenośné o swych bogach powieści tworzyli. Mniéy zapewne od Greckich dla nás powabné bo nie znané, bo obcégó dla nás gustu, i te wszelako będąc dziełém ludzkim, są godné zastanowienia. Z pośrząd tylu iednak narodów które Europę we wszystkich iéy zakątach krwią swoją oblały, ledwie u iednych północnych ludów, té drogié zabytki w większém części dochowane postrze-

a) Co są Mythy patrz Dziennik Wileński T. I. N. I. Kwiecień z roku 1805 III. s. 44. Jak należy pisać o przedmiotach Mythologicznych.

gamy. Ci mieszkańcy dzisiejszych, Norwegii, Danii i Szwecyi, znani pospolicie pod ogólnym Skandynawów nazwiskiem, znaleźli na odległej od swej części świata do której należy, Eislandyi (Jsland), przechowane około X, wieku swych czynów za-
bytki. Wpółśród tych, nader licznych, wznosi się księga Edda, księga w której są zawarte dzieje Bogów północnych mieszkańców. Jey wyciąg dać przedsiębierzemy, nie w ozdobnych, ale krótkich wyrazach. Nim atoli to zaczniemy, dáymy ogólny rzut oka na ten ogromny Scytów w Europie naród, którego znaczną gałąź składają tak zwani Skandynawowie.

Pisali o tém Plemieniu rozliczni pod rozmaitemi względami. Jmiona Jhre, Adelungów, Pinkierd'now, Zahnów unieśmiertelnemi zostały 1). My niemogąc mieć pod ręką tych wszystkich dzieł, uczynmy wyciąg skąd inąd.

1) Ihre Glossarium Suio-Gothicum. Upsala 1769 2. vol. in fol. — ADELUNG Dzieje języka i literatury Niemieckiej — PINKERTON Dissertation on the Scythians or Goths, 1787. 1. vol. in 8. — ZAHN Ulfilas, w Weisensfels. 1805. BAYER wiele pisał rozpraw o Scytach, ale da-

Pośród licznych narodów które nikną w swę sarożytności, náypiérwsi są Scytowie , znani początkowo pod imiieniem Skolotów 2). Ci założyli długo-trwałé panowanie swoje nad Tygrem c) aż póki nie wzniósł się „naród, pobratymczy Chaldeyckóm, „Arabóm, Neptunóm, Etiopóm, Chana-, neycykóm, naród Assyryiski „,

„Ten naród pod dowództwém Ninusa „zadął cios długo-trwałému państwu przodków Scytyjskich czyli Gockich. Ros- „piérzchli się Scytowie między północ „zachodnią Jndyi, uchodząc w dalekie za „państwo Baktrów swoich rodaków ustro- „nia; a z drugiéj strony, przebywszy rzę- „kę Arax, między góry Kaukazkie, i w o- „koło morza przyległego, skąd wkrótce „wydali nowe pokolenia, małą tylko gár- „stkę na swéj ziemi zostawując rodaków, „którą przez czas nieiaki, uległa Assyryi, „późniéj pod imiieniem Persów, zwyczaj- „nym na świecie losu zwrótém, dziedzi-

leki jest żeby mógł iść w porównanie ze wspomnionými, patrz Act. Acad. Petropol.

2) Herodot edit. Wessel. L. IV. 6. p. 282.

c) Zdaniem PINKIERD'NA podług Justyna.

„czył wielkości niedawno swéy pani. Zwy-
 „cięski z przodków Géckich Ninus, na gru-
 „zach Chaldéów i zdobyty na Zoroastrze
 „czyli Oxyartesi Baktrze, na poniżoném
 „zupełnie obszerném w Azji wyższéy Scy-
 „tów panowaniu, założył potężné (iako wte-
 „dy państwo Assyryjskie. „

„Narody ówczesné mało do ziemi przy-
 „wiązane, gdy dostateczną pożywność bez
 „pracy w samym przyrodzeniu znajdują,
 „miały wszelką do przechodów skłonność;
 „a bez-ludné jeszcze krainy zupełną do te-
 „go łatwość czyniły. Jeden zaś naród na-
 „cierał na drugi, przesyłał trwogę w po-
 „konanym odległym okolicóm. Tak gdy
 „Scytowie rozgromieni, coraz więcéy na
 „wschodzie swych osad mnożą, ieden ich
 „oddział rzucił postrach na zachód. Prze-
 „rażeni tą nawałą słabsi od nich Cym-
 „merowie, skupili się ku północy, zosta-
 „wniając tylko gdzie niegdzie małe ślady
 „swéy rozciągłości, a nadewszystko w pół-
 „wyspie tak od nich, przez czas nie iaki
 „Cymmeryjskim zwanym, skąd długo roz-
 „bojami i wypadami sławni byli. Nowi ci

„na mieyscé Cymmerów osadnicy, wkrót-
 „ce po wszystkich zakątkach, półwyspach i
 „wyspach Azyi przyległych rospiérzchli się.
 „J tu rozpoczęło się panowanie S c y t ó w
 „w Europie.,,

„Nowi ci przybyłcy, z rozlicznych iedné-
 „goż ięzyka złożéni narodów, malé wprar-
 „wdzie zrazu, lecz liczne i prędko mno-
 „żące się pod nazwiskami ogólnémi G é-
 „t ó w czyli Gotów między Borysteném
 „(Dnieprém), a Jstrém (Dunay przy uýściu);
 „T r a k ó w czyli M é z ó w między Jstrém,
 „a Strymoném (Stromona), i w Azyi, po-
 „czynili osady (od rokn 2000). Wkrótce
 „Trakowie wydali z siebie P e l a z g ó w,
 „którzy się rozbiegli po wyspach i licznych
 „półwyspach (po Grecyi), a niosąc swé pa-
 „nowanie (od roku 1700 do 1200) w dale-
 „kie od nich zwánéy Hesperii (Włoch)
 „ustronia, gdzie inż znaleźli piérwszych
 „osadników z rodu Jgletów (Jherów Hi-
 „szpańskich, którzy z Afryki weszli) Syka-
 „nów, dali początek J o n o m, A c h e-
 „o m, D o r o m znanym pod ogólném H e l-
 „l e n ó w (roku 1530) imieniem; L y d o m.

„Sycylii czykom, Macedonom,
 „Tessalom, ... z jnnéy strony od pół-
 „nocy Mézom, Illyrczykom, Da-
 „kom, Peukinom, skąd dalszé stro-
 „ny Europy na zachód zaludniać mieli.

Lecz przez ten wieków przeciąg (od roku 2000 do 900) Scytowie na liczne dzielą się gałęzie, a z nich wyłączamy Persów, Pelazgów; Hellenów, Włochów; wyłączamy też jeszcze i Scytów Azyatyckich, znanych u Persów pod ogólném Saków nazwiskiem, a których rozrodzenie się w Azji dotąd mało znané; mając wzgląd na samych Scytów w Europie.

„.... Cymmerowie, po długich walkach
 „ze Scytami, gdy ze wszech stron od nich,
 „ściśnięni zostali, opuszczają swé odwie-
 „czne grobowce i do Azji (koło roku 640)
 „uchodzą. Zwycięscy pod Madyesém posu-
 „nęli się za niemi, a wpadłszy na Medów o-
 „debrali im panowanie w Azji. Atoli uspie-
 „ni pokoiém nie długo się cieszyli swą nad
 „Medami przewagą. Klękneła ich siła przed
 „podstępém, Medowie znowu potężni „....
 (Tu początek Sarmatów).

„ Kłeskę w Azji Scytowie naprawili
 „ w Europie (od roku 900. do 500.) panowa-
 „ nie swoje dalej rozszerzając. Srogą woy-
 „ na którą ze znikczemnionými Celtami (piér-
 „ wszými Europy osadnikami) rozpoczęli wy-
 „ tępiła ten naród , tak że ukryty tylko po-
 „ śród gór, lub podległy swym zwycięscóm,
 „ gdzie nie gdzie ślady swéy dawnéy roz-
 „ ciągłości zostawiwszy, skupił się w małych
 „ zakątkach przy uýściu Ligeru , imię tyl-
 „ ko wielkie po sobie znacznéy okolicy zo-
 „ stawiając (bo całą Galliá Lugduńską zwano
 „ Celtycką , Grecy Gallów Celtami często
 „ nazywali); i po wyspach na skrzepłéy pół-
 „ nocy osadzonych (w Brytanii i Irlandyi).
 „ Dosiągnął wszędzie za niemi zwycięski Scy-
 „ tów ogrom , i zaległ północ Dunaju , za-
 „ chód Renu , i okolice wschodnie i zacho-
 „ dnie Alpów i Cewenny pod ogólnými Ger-
 „ manów , Belgów , Gallów nazwi-
 „ skami; a niosąc swój oręż za morze , osie-
 „ dli wyspy i pozostałe srzoném okryté o-
 „ kolice Europy (około roku 500), znani
 „ u starożytnych pod imionami Teutonów
 „ i Skandyatów , którzy nacierał

„ustawicznie na Laponów, zagnali ich w náj-
 „północniejszą Europy ustron, gdzie ma-
 „ły Laponczyk, niegdyś obszerny, a potem
 „drobny stanowi naród.”

Té narody iednak, nie rolnicze, ale pa-
 stusze, a więcéy ieszcze łowieckie długo
 stałych siedlisk nie zachowały, często się
 przenosiły. Z tych przechodów sławniejsze
 są, kiedy „Belgowie przy uýściu Renu
 „osiedli, zrobili liczne w Brytanii i
 „Irlandyi osady, a Pikowie gałęź
 „Peukinów, z pośród Skandynawii wy-
 „szli, na północy Brytanii (w Szkocyi)
 „siedzibę (bydź mogło około roku 300)
 „założyli.”

Późniéy ieszcze (koło narodzenia Chry-
 stusa (b.) „Nowé Peukinów i Bastarnów i
 „Gotów osady, zakładają liczne królestwa
 „w Skandynawii w pośród których ukazują

-
- b) To przyście miało się odbyć pod dowództwém
 SYGA który jest za ODYNA wzięty. PINKERD'N
 sprzeciwił się temu, uważając ODYNA a nawet i
 SYGA za ALLEGORYE, a czas przyścia tego za
 dowolny. Jest w rękopiśmie zbiłanie jego u-
 szczypliwého zdania, więcéy dla igrazki niż rze-
 czy zrobioné. To pewná tylko, że PINKERD'NA
 dowody w większy części są słabé, trzeba dal-
 szych prac oczekiwać.

„się Danii, Norwegii, Upsalu,
„które ostatnie późniéj w Szwecyą prze-
„szło Gardreichu czyli Nowogrodu....”,

Osiadły tedy narody Scytyjskie całą prawie Europę między Tornea, uściém Wisły, Rubo dziś nie Dzwina, ale Niemen), Borysteném (Dniepr) Tanais (Don) ze strony wschodniéj; a Sekwaną, Ligerém i górą Cewenną ze strony zachodniéj; kiedy iedno ich plemię rzymianie rozpostarli swé obszérne zabory, niosąc na sámych właściwych Scytów pogrom, i wśród Germanii zakładając znaki zwycięskie. Ubijały się Germańskie: Swewów i Wandalów między Elbą a Wisłą i Bastarnów czyli Peucynów, między Wisłą i Dniestem Dnieprém; i Getów od Dunaju do Donu po nad morzém czarném rozległych liczné narody 4), różném szczęściém z rzymiany 5), kiedy nadszedł

4) Ze té narody były Germańskie, że tam leżały, patrz. Ovidii Trist. de ponto. STRABO L. VII. POM: MEŁA L. II. 1. L. III. 3 Plinii L. IV 25. 26, 28. TACITI Germania. PROLEMEUS L. II. 11. L. III. 5, 6. SOLINI cap. 24 -- 33-- Cluverii Germania - Pinkerton Dissertation on the scythians or goths.

5) Tacyt i inni współcześni.

czas, w którym wielkie na świecie ma niskać mocarstwo.

Rzym zaczął słabnąć 6), Ostrogotowie panowanie swoje rozpościerali, i zdawali się dążyć do zdobycia Europy, gdyby tylko zdobywać umieli, kiedy nawała Hunów plemię nieznané, z Azyi wędrowné 7), zdziwiło, zarożyło, i całą wstrzęsło Europę. (Od roku 375 do 453). Ostrogotowie przełamani, Wisygotowie z siedzisk wyruszeni szukali przytułku. Państwo greckie zostało wystawione na łup dziczy wysławionej, szczęśliwé jednak okoliczności té klęski odwróciły. Włochy nosiły dotąd z imieniem Rzymu pierwszeństwo, tam się dzicz kupiła, tam znajdowała náykorzystniejszé plony. Wyszłe z łona Germanii ludy rzuciły się na zachód; Wandal z nad Odry szedł do Hiszpanii i Afrykę królestwa zakładac; Swew z Germanii, i Wisygota z nad morza czarného do za Pirenejskiéj Iberyi

6) Można się poradzić: MONTESQUIEU, *grandeur et décadens des Romains*. GIBBONS *Romans* *Histor.* Lond. 1788, 12, vol. 8vo. i wiele innych dzieł.

7) De guignes *Histoires des Huns*.

spieszyli; Burgund z nad Wiślańskich krain, z równin Bastarniiskich, osiadał między Renem a Rodanem; liczne narody wnętrza Germanii, wspólném przymierzém powiązane, pod imiieniem Franków, miały zadać ostatni cios Syagryuszowi; a Herulowie (podobno Sarmaci), Ostrogotowie nad morzém czarném od wieków leżący, nad Elbiańcy Lombardowie, następnie Włochy trzymali. Rzym mówi Mąteskie, iak Ren, w wielkie rozplynął się rzeki i zniknął (roku 475).

Z jnnéy znowu strony Saxoni naród Swewski z Anglami, Jutami, i innémi pobratymczémi ludami, drobne mocarstwa na wyspie Brytannów (od B 449 do 582 zakładaia, kiedy z tych Scytów opustoszałe, zawsze mało-ludné siedziby, naszedł z nad północy Narwi, Niemna, i Donu, Rossianin znany lepiéy pod imieniem Sławian 8).

Swiatło chrześcijaństwa rozniesione w państwie Rzymskiém, udzieliło się iego zdobywcóm. Lecz narody Scytyiskie nowo osadné chrzcili się, wzaiém się wyrzynaiąc

8) Joruan-des de rebus Geticis 2 pag. 1061. Procop de Bello goth. L. III. 14 i indziéy.

inabierając chęci iakby w dziedzictwie po rozgromioném przez nich państwie, zdobywania ziem rozległych. Wśród tych, wzniósł się Karól zwany wielki, który łącząc ieszcze dzikość wieku swoięgo, z wielkiemi przymioty, ze strasznym krwi przelewém postawił krzyż między Saxonami. Za póniżeniem tego bitnęgo narodu, Jutlandyá, stanęła otworém dla łupiestwa niemieckiego, a wysyłani Apostołowie, ochrztili Króla Danii. W tego ślady wstąpił Król Szwedzki. Król Norwegii w Anglii ochrzczony, zbroynie chrzcił swé narody. Między nich wtedy Skandynáwskie krainy zostawały rozdzielone, a tym sposobém Chrystusa poznały. Lecz wielu s tamtych mieszkańców, zabawni rozbóystwém i wojną, gardząc zaprowadzoném światlém, roznošili klęski i łupiestwa na wszystkie okolice. Na stronie wshodnięj znani pod imiieniem Wariagów, Warengów ubiiali się z Finnami, i Sławiami, ktorych w wielkięj liczbie pokonawszy z niemi we spółnictwo wszedłszy, wprowadzili imię Rusi, któręj panowanie następnie wzrosło ogromnie. Carogród drż-